

του Μιχαήλ Χούλη, Θεολόγου

Στην Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο, που συνεκλήθη κατά της Εικονομαχίας στη Νίκαια της Βιθυνίας το έτος 787, από τον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο τον ΣΤ΄ και τη μητέρα του Ειρήνη την Αθηναία, συμμετείχαν 367 Θεοφόροι Πατέρες, αντιπρόσωποι από τα πατριαρχεία Αλεξανδρείας, Αντιοχείας, Ιεροσολύμων, καθώς και από την Κύπρο, ενώ πρόεδρος ήταν ο πατριάρχης Κων/πόλεως Ταράσιος και συμμετείχαν και αντιπρόσωποι του πάπα της Ρώμης Αδριανού του Α΄. Οι εργασίες της πραγματοποιήθηκαν στον ναό της Αγίας Σοφίας καθώς και στα ανάκτορα στην Κων/πολη, κατά την τελευταία 8η συνεδρία της Συνόδου, με εντολή του αυτοκράτορα. Ήταν ανάγκη, και πράξη το έκαναν οι Ιεράρχες που πήραν μέρος στη Σύνοδο αλλά και η θέληση των αυτοκρατόρων, να δοθεί μια τελεσίδικη λύση στη διαμάχη περί των αγίων εικόνων που ταλαιπώρησε τους πάντες για 100 χρόνια, καθώς και στις καταχρήσεις που παρατηρήθηκαν ανάμεσα στο λαό. Η βαθεία αναστάτωση, θρησκευτική και πολιτική, που προκλήθηκε στην αυτοκρατορία εξαιτίας των ερίδων περί των αγίων εικόνων, ταλαιπώρησε ως γνωστόν την Εκκλησία, και την κοινωνία γενικότερα, μέχρι το 843, οπότε και διευθετήθηκε το ζήτημα και αναστηλώθηκαν οριστικά οι εικόνες από την αγία Θεοδώρα. Την αναστήλωση των εικόνων γιορτάζει η Εκκλησία κατά την Α΄ Κυριακή των Νηστειών, που ονομάζεται Κυριακή της Ορθοδοξίας

Εικονομάχοι δεν ήσαν μόνο οι αιρετικοί Παυλικιανοί και Νεστοριανοί αλλά και ανώτεροι κληρικοί. Μάλιστα ο Λέων ο Γ΄ ο Ίσαυρος στους τελευταίους βασίστηκε και εξέδωσε 2 διατάγματα εναντίον των εικόνων, το 726 και 730, με τα οποία διέταξε την καταστροφή των εικόνων στις Εκκλησίες και την απαγόρευση τιμητικής προσκύνησης αυτών. Από εκεί ξεκίνησαν όλα, καθώς και η ευρύτερη διαμάχη και εξέγερση του λαού. Ο Λέων ο Γ΄ δεν δίστασε να ανακηρύξει τον εαυτό του απόλυτο ρυθμιστή των θείκων και κοσμικών πραγμάτων. Πολύ σύντομα από την άνοδό του στην εξουσία, επηρεασμένος: (α) από το ανεικονικό πνεύμα των ανατολικών επαρχιών, (β) από μονοφυσιτικές και ισλαμικές απόψεις και (γ) από τις αντιλήψεις Ευσεβίου Καισαρείας και αιρετικών Παυλικιανών, άρχισε να διδάσκει ότι «ου δει τας εικόνας προσκυνείν» (P.G. 100, 1084). Μάλιστα στον πάπα Γρηγόριο τον Β΄ (715-731), όταν εκείνος τον έλεγξε σε θεολογικά θέματα λέγοντάς του: «ουκ εισί τα δόγματα των βασιλέων, αλλά των αρχιερέων», απάντησε, θεωρών εαυτόν ως τοποτηρητή του Παντοδύναμου, με τα λόγια: «Βασιλεύς και ιερεύς ειμί» (Mansi XII, 975, 978).

Χειρότερη πολιτική εξάσκησε ο γιος του Κωνσταντίνος Ε΄ (740-775), ο και «Σαρακηνόπιστος» όπως ονομάστηκε από Γεώργιο Μοναχό. Φανατικός εικονομάχος, επιδίωξε, με σκληρούς διωγμούς στους αντίθετους, την άνοδο στην κυβερνητική και εκκλησιαστική ηγεσία των εικονοκλαστών εκείνων που θα συμμαχούσαν μαζί του στα δογματικά και εικονο-πολεμικά ζητήματα, ενώ δεν δίστασε να τυφλώσει και διαπομπεύσει τον πατριάρχη Αναστάσιο. Στη σύνοδο της Ιέρειας («ακέφαλη» χαρακτηρίστηκε από τους Ορθοδόξους γιατί δεν συμμετείχε κανένας πατριάρχης και εκπρόσωπος του πάπα), που διοργάνωσε στην ακτή του Βοσπόρου το 754, πήραν μέρος 338 επίσκοποι και αποφασίστηκε η καταδίκη των εικόνων και ιδίως της εικόνας του Χριστού, διότι κατά την λαθασμένη τους

αντίληψη δεν ήταν τίποτε άλλο από νεστοριανισμός και μονοφυσιτισμός [ο Νεστόριος υπήρξε και αυτός μονοφυσίτης, κατά την οποία αίρεση: προτίμηση, τιμή ή και λατρεία αποδίδεται μόνο στη μια φύση του Χριστού, είτε την ανθρώπινη (πατριάρχης Νεστόριος) είτε την θεϊκή (ιερέας Ευτυχής)].

Ο Κων/νος ο Ε΄ κατάφερε να υπογραφούν τα πρακτικά από όλους τους επισκόπους, ενώ η 'άνιερη' σύνοδος «απάντων των αγίων τας σεβασμίας εικόνας απεκάλεσεν είδωλα, τας πρεσβείας ηρνήσατο και τα θεοτίμητα πυρί παρέδωκε λείψανα» (Mansi XII, 577). Ο Κων/νος πίστευε ότι καταλήγει κανείς σε ειδωλολατρία αν παρουσιάσει με υλικά χρώματα και εντελώς περιορισμένα τη θεϊκή φύση του Χριστού. Ιωάννης ο Δαμασκηνός και οι Ορθόδοξοι αντέτειναν, βασιζόμενοι στην Ενσάρκωση του Κυρίου, πως αυτό που ο αγιογράφος απεικονίζει στο ξύλο ή στον τοίχο του ναού, δεν είναι ούτε η ανθρώπινη ούτε η θεϊκή φύση του Κυρίου ξεχωριστά, αλλά το πρόσωπο του Θεανθρώπου, στο οποίο ενώθηκαν και οι δύο φύσεις σε ένα αδιάσπαστο και άτρεπτο σύνολο. Το γεγονός ότι ο Υιός του Θεού πήρε σάρκα και οστά και μας επισκέφθηκε, υποστηρίζει ο Χρυσορρόας Ιωάννης, κάνει δυνατή την απόδοση της μορφής του Χριστού. Έπειτα από διαταγή του 'μυσαρώνυμου', κατά Μανασσήν, βασιλέα, καταστράφηκαν ή κάηκαν πολλές φορητές εικόνες, τοιχογραφίες, χαρακτικά ή ψηφιδωτά, γλυπτά κομματιάστηκαν, μωσαϊκά καλύφθηκαν, Μονές φημισμένες ερημώθηκαν, μοναχοί εξορίστηκαν, τραυματίστηκαν ή υπέστησαν ανομολόγητες προσβολές, ασκητές ή μοναχές υποχρεώθηκαν να παντρευτούν ή διαπομπεύθηκαν. Ο πατριάρχης Κων/νος υποβλήθηκε σε φρικτά βασανιστήρια, διαπομπεύθηκε στον Ιππόδρομο και το 767 εκτελέστηκε, μαζί με άλλους 19 ανώτερους αξιωματούχους. Η Νότια Ιταλία και Σικελία φιλοξένησαν πολλούς λογίους καλόγηρους που μετέδωσαν τον ελληνικό πολιτισμό και τα γράμματα. Όταν στο Λατερανό, μετά από Σύνοδο που συγκάλεσε ο πάπας Ρώμης Στέφανος, αναθεματίστηκε η σύνοδος της Ιέρειας, ο «Κοπρώνυμος» αυτοκράτορας Κωνσταντίνος Ε΄ (όπως ονομάστηκε από τους αντιπάλους του) μετά την αποτυχία του να ανακαταλάβει από τους Φράγκους τις βυζαντινές επαρχίες της Ιταλίας, έφτασε στο σημείο να απαγορεύσει ακόμα και την προσκύνηση στα άγια λείψανα, καθώς και τις προσευχές προς την Θεοτόκο Μαρία. Λύση στον εικονοκλαστικό διωγμό που εξαπέλυσε επέφερε ο θάνατός του, που συνέβη στις 14 Σεπτεμβρίου του 775.

Κατά της εικονομαχίας αντέδρασαν τόσο ο πατριάρχης Γερμανός ο Α΄, όσο και οι πάπες Γρηγόριος Β΄ και Γρηγόριος Γ΄ (καταδίκασε και δια Συνόδου την εικονομαχία), ενώ πολλοί μοναχοί με μπροστάρη τον άγιο Ιωάννη τον Δαμασκηνό (θεολογικότατα απαντά στους εικονομάχους και ορθοτομεί τον λόγο της αληθείας, με τρεις θαυμάσιες πραγματείες του) ανέλαβαν αγώνα υπέρ των εικόνων. Είναι γνωστή η φράση του Μ. Βασιλείου που χρησιμοποίησε και ο Δαμασκηνός, που ερμηνευτικά σημαίνει ότι Η ΤΙΜΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ ΣΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΚΑΙ ΔΕΝ ΤΙΜΑΜΕ ΤΑ ΥΛΙΚΑ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ, ΑΛΛΑ ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΕΙΚΟΝΙΖΟΥΝ. Η κατάσταση διευθετήθηκε από την εικονόφιλη Ειρήνη την Αθηναία, που μετά τον θάνατο του συζύγου της Λέοντος του Δ΄ του Χαζάρου, διόρισε ως Οικουμενικό πατριάρχη τον ιδιαίτερα προικισμένο για το ήθος και την μόρφωσή του Ταράσιο (784-806). Ακόμη, η Ειρήνη η Αθηναία με το γιο της Κωνσταντίνο συνεκάλεσαν Σύνοδο το έτος 786 στην Κωνσταντινούπολη, που τελικά έλαβε χώρα το επόμενο

έτος 787 στη Νίκαια της Βιθυνίας λόγω ταραχών και δυσμενών συνθηκών, και η οποία αναγνωρίστηκε στη συνείδηση της Εκκλησίας ως Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδος. Κατά τα πρακτικά της, ακυρώθηκε η σύνοδος του 754 της Ιέρειας, ομόφωνα εγκρίθηκε ο δογματικός Όρος Πίστεως της Συνόδου, κηρύχθηκε η Ορθόδοξη διδασκαλία και καταδικάστηκαν ως εικονομάχοι 3 πατριάρχες Κων/πόλεως καθώς και 4 μητροπολίτες και οι οπαδοί τους. Αποκαταστάθηκε δε η μνήμη Γερμανού Α΄ Κων/πόλεως και Ιωάννου Δαμασκηνού, οι οποίοι και είχαν αναθεματισθεί από την σύνοδο του 754. Τέλος, παραθέτουμε ορισμένες σημαντικές εκκλησιαστικές και θεολογικές παράμετροι που ισχύουν διαχρονικά:

Η γνήσια εκκλησιαστική γραμμή των Πατέρων της Εκκλησίας τάσσεται με το μέρος της θεολογικό-παιδαγωγικής αξίας των εικόνων, ιδιαίτερα για τους αγράμματους και αμόρφωτους χριστιανούς, που με την ενατένισή τους μπορούν να εντρυφήσουν στα πνευματικά και σωτηριώδη θεία μαθήματα. Ο Μ. Βασίλειος θεωρεί «χαρακτήρες» του Χριστού και των αγίων τις ιερές εικόνες, σε επιστολή του προς τον Ιουλιανό τον Παραβάτη, ενώ ο πατριάρχης Γερμανός δεν δίστασε να υποβάλει την παραίτησή του στον αυτοκράτορα Λέοντα τονίζοντας πως «χωρίς οικουμενικής συνόδου καινοτομήσαι πίστιν αδύνατον» (P.G. 98, 156). Οι μεγαλύτεροι εχθροί της Εκκλησίας υπήρξαν όσοι, κατά καιρούς, προσπάθησαν 'εκ των έσω' να την εξαλείψουν και υποκάψουν τα θεμέλιά της. Η αίρεση όμως είναι καταδικασμένη να αποτύχει, εφόσον δεν περιέχει αλήθεια παρά μόνο το ψέμα που αντέχει ελάχιστα στο χρόνο. **ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΠΟΥ ΑΝΤΕΧΕΙ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ.** Και θα αντέχει αιώνια γιατί αιώνιος είναι ο Χριστός, που μαζί με τον Πατέρα Του και το Άγιο Πνεύμα παραμένει πάντοτε «η οδός, η αλήθεια και η ζωή» για τους πιστούς βαπτισμένους στο όνομά Του (βλ. Δέσποινας Κοντοστεργίου, **ΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΑΙ ΣΥΝΟΔΟΙ**, εκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλ. 1997, και Μιχαήλ Χούλη, **ΠΕΡΙΠΑΤΟΥΝΤΕΣ ΕΝ ΑΛΗΘΕΙΑ**, Σύρος 1997).